

УДК 930.2:82-94:001.8(477)

ЛЮБОВЕЦЬ Надія,

доктор історичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

lyubovets@gmail.com

Web of Science ResearcherID: NJT-4650-2025

[Scopus Author ID: 59409029400](https://scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59409029400)ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8811-6627>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МЕМУАРІВ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.: ФІЛОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ТА ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Мета статті – виявити дисертаційні дослідження, виконані у філологічному науковому просторі, в яких мемуари виступають предметом спеціального аналізу; з'ясувати основні методологічні підходи, виокремити провідні й супутні дослідницькі стратегії, тематичні напрями та кількісні характеристики цих праць. Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному вимірі мемуарів, що зумовило залучення комплексу методів і підходів, зокрема історико-літературного, культурологічного, порівняльного, біографічного, жанрово-типологічного, мовознавчого та дискурсивного. Це дало змогу комплексно оцінити специфіку філологічних підходів до вивчення мемуарів у дисертаційних дослідженнях. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше системно визначені теоретико-методологічні засади дисертацій, захищених за філологічними спеціальностями, з виокремленням основних і супутніх методологічних сюжетів, аналізом тематичної палітри та кількісних показників. Підкреслено зростання інтересу до мемуарної проблематики та розширення кола науковців, які звертаються до цього жанру, – зокрема, у літературознавчому та мовознавчому дискурсі та їх тяжінням до міждисциплінарності. Визначено основні спеціальності, в межах яких захищено дисертації: у працях за спеціальностями 10.01.05–10.01.06 переважають теоретичний і порівняльно-літературознавчий підходи, де мемуари осмислюються як жанровий і культурно-історичний феномен; у межах спеціальностей 10.01.01–10.01.04 домінують історико-літературний, культурологічний і біографічний підходи, що дозволяють розглядати мемуари як джерело реконструкції авторських

ідентичностей та соціокультурних контекстів; у мовознавчих дослідженнях (10.02.01–10.02.02) мемуари аналізуються крізь призму концептів мовної особистості, мовної картини світу, суб'єктивізації, оцінності, експресивності та ідіостиллю як простір мовної саморепрезентації.

Ключові слова: мемуари, спогади, філологічні дослідження, методологія, історичний контекст.

**METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF DISSERTATION RESEARCH
ON MEMOIRS OF THE LATE 20TH – EARLY 21ST CENTURIES:
A PHILOLOGICAL DIMENSION IN HISTORICAL CONTEXT**

The purpose of the article is to identify dissertation studies conducted within the philological scholarly field in which memoirs constitute the object of specialized analysis; to determine the main methodological approaches, to distinguish leading and auxiliary research strategies, thematic directions, and quantitative characteristics of these works. The research methodology is based on the interdisciplinary dimension of memoir studies, which has determined the use of a range of methods and approaches, including historical-literary, cultural, comparative, biographical, genre-typological, linguistic, and discursive approaches. This has made it possible to comprehensively assess the specificity of philological approaches to the study of memoirs in dissertation research. The scientific novelty of the study lies in the fact that, for the first time, the theoretical and methodological foundations of dissertations defended in philological specialties have been systematically identified, with the differentiation of primary and auxiliary methodological frameworks, as well as an analysis of the thematic scope and quantitative indicators. The study highlights the growing interest in memoir studies and the expansion of the scholarly community engaged in this genre, particularly within literary and linguistic research, along with a clear tendency toward interdisciplinarity. The main academic specialties in which dissertations have been defended are identified. In studies conducted within specialties 10.01.05–10.01.06, theoretical and comparative literary approaches prevail, where memoirs are interpreted as a genre-based and cultural-historical phenomenon. Within specialties 10.01.01–10.01.04, historical-literary, cultural, and biographical approaches dominate, allowing memoirs to be examined as sources for reconstructing authorial identities and sociocultural contexts. In linguistic research (10.02.01–10.02.02), memoirs are analyzed through the concepts of linguistic personality, linguistic worldview, subjectivity, evaluation, expressiveness, and idiolect, and are viewed as a space of linguistic self-representation.

Keywords: memoirs, recollections, philological research, methodology, historical context.

Постановка проблеми. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. позначений кардинальними змінами в соціогуманітаристиці, які були викликані політичними трансформаціями в Україні та технологічними у світі, пов'язаними з НД (цифрова гуманітаристика). Як міждисциплінарний феномен, мемуари були і залишаються у полі зору низки наукових дисциплін – історії, літературознавства, психології, філософії, культурології, педагогіки. Паралельно з небувалим процесом друку великої кількості спогадової літератури (археографічні публікації), яка була раніше заборонена в Україні з політичних причин, розпочинається процес наукового осмислення мемуарної літератури, що особливо показово на прикладі дисертаційних досліджень.

Попри зростання інтересу до мемуарної проблематики в українському гуманітарному знанні кінця ХХ – початку ХХІ ст. методологічні засади її вивчення у філологічних дисертаційних дослідженнях досі не стали предметом спеціального аналізу. Наявні наукові праці зосереджуються переважно на окремих жанрових різновидах, авторських текстах або тематичних сегментах мемуарної літератури, залишаючи поза увагою питання систематизації дослідницьких підходів, співвідношення провідних і допоміжних методів, а також специфіку поєднання філологічного аналізу з історичним контекстом. У результаті відсутня цілісна картина того, як саме мемуари осмислюються в межах різних філологічних спеціальностей, які методологічні моделі домінують і яким чином міждисциплінарність впливає на інтерпретаційні стратегії.

Джерельною базою дослідження стали випуски «Літопису авторефератів дисертацій» Книжкової палати та електронний каталог НБУВ, зокрема розділ «Автореферати дисертацій» [1]. Хронологічні межі статті охоплюють кінець ХХ ст. – до 2024 р. включно.

Актуальність теми. Дослідження мемуарів у дисертаціях кінця ХХ – початку ХХІ ст. набуває особливої значущості через зростання інтересу до

мемуарної спадщини та її міждисциплінарного потенціалу. Мемуари розглядаються не лише як літературний жанр, а й як культурно-історичний феномен, джерело реконструкції авторської ідентичності, соціокультурних контекстів та історичних подій. Використання принципів міждисциплінарності – літературознавчого, мовознавчого, історико-культурологічного, інформаційно-комунікативного та біографічного дозволяє дослідникам аналізувати жанрові, наративні й поетичні особливості текстів, відтворювати мовну картину світу автора, індивідуальний стиль, оцінний дискурс і стратегії саморепрезентації. Наукові дослідження мемуарів сприяють актуалізації інтересу суспільства до цього жанру, орієнтують його на читання і осмислення текстів, що безпосередньо впливає на формування національної ідентичності та культурної пам'яті. У сучасних умовах значення мемуарів як джерела історичної пам'яті та відображення суспільних трансформацій посилюється, а міжпоколіннєвий культурний діалог, що виникає в результаті взаємодії «автор–читач», сприяє глибшому розумінню світоглядних, ідеологічних і художніх вимірів певної епохи та їх впливу на сьогодення.

Аналіз досліджень і публікацій. Загальнотеоретичні проблеми вивчення мемуарів в історико-джерелознавчому вимірі дослідила У. Євловських, яка виокремила три етапи їхнього вивчення як історичного джерела, проаналізувала зміни у поглядах дослідників щодо загальнотеоретичних питань вивчення мемуаристики та її специфіки відповідно до кожного з виділених етапів (II пол. XIX ст. – поч. XXI ст.) [2]. Н. І. Любовець досліджувала проблему історіографії українських мемуарів, однак увага була зосереджена більше на аналізі досягнень національної історіографії кінця XIX–XX ст. у контексті вивчення мемуарної літератури як історичного та біографічного джерела та виокремленню основних етапів та загальнотеоретичних питань історіографії мемуарів, XXI ст. було розглянуто фрагментарно, з акцентом на історико-

біографічному підході, частково – літературознавчому [5; 6]. Слід зазначити, що кожна із дисертаційних робіт (див. перелік у Додатках) містить історіографічний аналіз окремого контексту досліджуваних мемуарних текстів у звуженому, відносно до теми, форматі. У цьому дослідженні увага буде зосереджена на виокремленні основних методологічних підходів в історико-філологічному вимірі, що є переважаючим на сьогодні у науковому дискурсі та міждисциплінарних вимірах захищених дисертацій.

Мета статті. Виявлення дисертаційних праць, виконаних у філологічному науковому просторі, в яких мемуари виступають предметом спеціального аналізу та з'ясування основних методологічних підходів із виокремленням провідних і супутніх дослідницьких стратегій, тематичних напрямів і кількісних характеристик цих праць. Особливу увагу зосереджено на аналізі методологічних підходів у філологічному вимірі з урахуванням історичного, біографічного та соціокультурного контекстів, що формують міждисциплінарне поле сучасних дисертаційних досліджень мемуарів і є визначальною тенденцією актуального наукового дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз корпусу зазначених джерел дозволив виявити 42 захищених дисертацій за 1993–2024 рр.¹: 39 – на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук, 4 – доктора філологічних наук [6, с. 84-86].

Найбільш ґрунтовно представлено дисертаційні дослідження на присудження ступеня кандидат/доктора філологічних наук із різних спеціальностей. Вони і стануть предметом розгляду у цій статті.

Аналіз літературознавчих досліджень з урахуванням спеціальності дає можливість виокремити основні методологічні орієнтири, оскільки дисертаційна робота має відповідати її профілю й визначає вибір базових

¹ Дисертація Н. Колощук захищена по двох спеціальностях.

наукових підходів, термінологічного апарату та принципів інтерпретації матеріалу. У межах виявлених дисертаційних робіт, присвячених мемуарам, представлені такі літературознавчі спеціальності: 10.01.01 (українська література), 10.01.02 (російська література), 10.01.03 (зарубіжна література), 10.01.04 (література народів світу), 10.01.05 (порівняльне літературознавство), 10.01.06 (теорія літератури), а також мовознавчі спеціальності 10.02.01 (українська мова) та 10.02.02 (російська мова).

Розгляд розпочнемо із спеціальностей 10.01.05 та 10.01.06, які більше тяжіють, у силу своєї специфіки, до теоретичних. У дослідженні за спеціальністю 10.01.05 (порівняльне літературознавство)² провідними є компаративний підхід, жанрова типологія та міжнародний культурний контекст. Показовою і єдиною на даний момент є робота А. Цяпи («Автобіографія як проєкція творця та національної літературно-культурної традиції (Улас Самчук, Еліас Канетті)» (2006 р.)), спрямована на виявлення спільних і відмінних рис між українською (Улас Самчук) та німецькою (Еліас Канетті) автобіографічними традиціями. Методологічний підхід дисертації ґрунтується на теоретичному аналізі автобіографічного жанру: його наратологічних характеристик, структурних моделей, типів авторської пам'яті та функцій. Жанр автобіографії осмислюється у широкому теоретичному контексті – щодо його авторитету, співвідношення з біографією, особливостей термінологічної парадигми, естетичних категорій, можливостей використання у компаративних студіях, а також впливу на формування та сприйняття образу письменника. Механізми авторського самопроєктування інтерпретовано через взаємодію соціальних, ментальних і текстових структур, специфіку дотримання жанрового канону та реалізацію автобіографічної моделі. У рецептивно-естетичному аспекті простежено міру залучення читача до тексту, динаміку

² Див. Додаток 5 «Спеціальність 10.01.05 – порівняльне літературознавство». Захищена І робота (2006 р.).

«руху автора до читача», а також особливості поетики відкритого твору в автобіографічних текстах Е. Канетті та У. Самчука.

Більш ґрунтовний блок філологічних досліджень мемуарів представлений у спеціальності 10.01.06 – теорія літератури³. Ці роботи орієнтовані насамперед на теорію жанру та жанрово-типологічний (генологічний) підхід, який охоплює класифікацію, визначення типологічних ознак мемуарних жанрів, їхню еволюцію та жанрові модифікації. Серед досліджень з акцентом на теорію жанру (генологічний підхід) вирізняються роботи, присвячені передусім жанру щоденника. Окремо слід відзначити дослідження І. Барбукової («Онлайновий щоденник як феномен віртуальної літератури: жанрова природа, поетика» (2012)), яке заклало методологічні засади аналізу новітніх форм щоденникового письма у цифровому середовищі. Авторка розглядає інтернет-щоденник як самостійний різновид сучасної літератури, визначає його жанрову специфіку, параметри віртуальної поетики, взаємодію традиційних щоденникових ознак із гіпертекстуальністю, мультимедійністю та новими моделями авторської комунікації. Це дослідження є одним із перших у вітчизняній філології, що системно описує трансформацію щоденникового жанру в умовах цифрової культури та демонструє розширені можливості генологічного аналізу мемуарних форм. М. Варикаша («Гендерний дискурс у літературі NON–fiction (на матеріалі щоденників письменників першої половини ХХ століття» (2009)) – зосереджується навколо основних теоретико-літературних аспектів гендерного дискурсу (культурно-екзистенціального, психоаналітичного, семіотичного) у контексті літератури non-fiction як різновиду письменства на межі художності та документальності. Запропоновано класифікацію, яка відрізняє художню літературу, що відтворює історичну й автобіографічну правду, від літератури non-fiction, орієнтованої на читача. На матеріалі

³ Див.: Додаток 6 «Спеціальність 10.01.06 – теорія літератури». Захищено 6 робіт (2005–2012 рр.).

щоденників і псевдощоденників встановлено ознаки, що дозволяють розрізняти художні тексти й тексти літератури non-fiction. Виокремлено функції щоденника стосовно автора (самопізнання, самовираження, самоспоглядання, самоувічнення, фіксаційна, розважальна, компенсаторна, літературно-творча) та щодо умовного адресата (пізнавальна, дешифрувальна, естетична, ігрова, катарсична). Особлива увага приділена осмисленню гендерної ідентичності суб'єкта як складової психологічної та мовної індивідуальності автора щоденника. На основі конкретних текстів літератури non-fiction досліджено прояви queer-суб'єктивності, а також фемінної та маскулінної суб'єктивностей. З'ясовано гендерні стереотипи та їхню роль у гендерній самоідентифікації письменників, репрезентованій у щоденниках. К. Танчин («Щоденник як форма самовираження письменника» (2005)) проаналізувала щоденник як засіб авторського самовираження та внутрішньої рефлексії, а також як цілісну структуру, позначену виробленими власними канонами, порівняно зі специфічними рисами суміжних жанрів. Висвітлено жанрову природу письменницьких щоденників, становлення теоретичних засад для виокремлення його місця серед інших жанрів документалістики та досліджено суб'єктивні та об'єктивні передумови жанру. Розглянуто типологію щоденника, його специфіку за допомогою авторського самороз'яснення, виокремлено феномен «літературного щоденника» та виділено особливі естетичні категорії, властиві цьому жанру.

Окрім щоденника, дисертаційні дослідження охоплюють інші мемуарні жанри, зосереджуючись на різних аспектах автобіографічного письма та його особливостях. Зокрема О. Медоренко («Автокоментар як жанр мемуарної літератури» (2011)) дослідила специфіку жанру автокоментаря, історію його формування від античності до сьогодення, його роль у структурі мемуарного тексту та взаємодію з авторським нарративом, проаналізувала причини його

жанрової еволюції з квазіональних автопаратекстів до ретроспективних автомета-, автогіпертекстових утворень. Висвітлено формування автокоментаря під впливом «віртуальної реальності» та новітніх постмодерних гасел останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. С. Сіверська («Наративні особливості автобіографічної прози кінця ХХ – початку ХХІ століття» (2001)) розглянула наративні особливості автобіографічної прози кінця ХХ – початку ХХІ ст. в контексті новітнього літературного процесу. Визначено цілеспрямованість формальної організації текстуальної поверхні автобіографічного тексту як ланки, за допомогою якої відбувається діалог між автором і читачем, наведено класифікацію автобіографічних творів цього періоду, виявлено характерні риси автобіографії як окремого жанру художньої літератури, уточнено термінологічний апарат, розглянуто психологічний аспект утворення, репрезентації та рецепції. Проаналізовано мотиви відображення навколишньої дійсності в автобіографічній прозі даного періоду, виокремлено наративні особливості різних її видів. Увагу приділено дослідженню автобіографічних творів як сучасних українських письменників – Володимира Чемериса, Петра Сороки, Володимира Дрозда, Юрія Андруховича, Богдана Бойчука, Євгена Євтушенка, так і іноземних – Курта Воннегута (американський письменник), Славомира Мрожека (польського драматурга), Гюнтера Грасса (німецького письменника). О. Скнаріна («Особистісне і документальне в мемуарній і біографічній прозі (на матеріалі української літератури кінця ХХ ст.)» (2007)) на основі історико-генетичного, порівняльно-типологічного, біографічного та естетичного методів літературознавчого аналізу дослідила співвідношення фактичного й особистісного в українській мемуарній та біографічній літературі кінця ХХ ст. як складного процесу, що перебуває у безперервному русі та розвитку. Введено поняття «документальної домінанти», наявність якої, у свою чергу, не суперечить особистісному чиннику як невід’ємної риси літератури

non-fiction та визначальної характеристики української документально-художньої прози кінця ХХ ст. на прикладі творів Юрія Андруховича, Ярослава Голуба, Галини Гордасевич, Анатолія Дімарова, Миколу Красуцького, Василя Лопати, Богдана Певного, Володимира Сокола, Григорія Штоня та ін. З'ясовано шляхи реалізації особистісного начала безпосередньо у тексті, виявлено спільні та відмінні параметри суб'єктивності у творах-спогадах і творах-біографіях, встановлено градацію суб'єктивного чинника в документально-художній прозі.

Що стосується спеціальностей 10.01.01–10.01.04⁴, то тут домінують підходи, пов'язані з осмисленням мемуарного тексту як літературного феномену в історико-літературному та культурно-історичному контекстах. Оскільки мемуарний наратив за своєю природою є міждисциплінарним явищем, попри філологічну основу такі роботи майже завжди інтегрують історико-культурологічні та біографічні методи, адже реконструкція контексту життя автора та історичної доби є необхідною умовою аналізу мемуарного тексту. Для цих досліджень характерні історико-літературний, жанровий, поетикальний і наратологічний підходи, що дозволяє аналізувати мемуари в широкому руслі літературного процесу, простежувати авторську стратегію саморепрезентації, реконструювати історію функціонування жанру та його трансформації. Таке методологічне підґрунтя обумовлене тим, що мемуари в межах зазначених спеціальностей розглядаються як складова розвитку української та світової літератур (польської, білоруської, російської, англійської), їх жанрової системи та історико-культурного середовища.

Цікавим є аналіз авторефератів через призму суб'єктів досліджень – мемуарів окремих авторів, які перебували у центрі уваги дисертацій, що відповідає біографічному підходу. У таких роботах автори дисертацій, окрім

⁴ Найбільш репрезентативна група, що представлена літературознавчими спеціальностями: українська, російська, зарубіжна та література народів світу. Захищено 31 дисертаційну роботу. Із них найбільше за спеціальністю «українська література» – 15 (1993-2015 рр.) (див.: Додаток 1–4).

основних підходів, застосовують біографічний метод як супутній, оскільки він дає змогу вивчити особистість автора спогадів, його життєвий досвід, умови формування світогляду та контекст створення тексту. У цьому випадку біографічний метод виступає своєрідним ключем для інтерпретації мемуарного тексту. Серед усього масиву дисертацій виокремлюються мемуарні тексти класиків української літератури, а також українських діячів, публіцистів і інтелектуалів ХХ ст.

До першої групи належать дисертації, в яких аналізуються мемуарні твори: Олеся Гончара (дослідження Я. Вельможко – щоденники як літературний простір та А. Вовка (експресивний синтаксис щоденників)), Тараса Шевченка (Н. Момот – коментарі до тексту «Щоденника»), Олександра Довженка (Н. Хараман – образ автора у щоденнику), порівняння щоденників Олександра Довженка та Аркадія Любченка (Н. Видашенко – щоденники як феномен української мемуаристики ХХ ст.: змістова парадигма і жанрова природа)), Докії Гуменної – В. Родигіна (мемуарна творчість еміграції). Серед другої групи представлені спогадові тексти: Володимира Винниченка (Є. Заварзіна – автопсихологізм «Щоденника»), представника української діаспори Григорія Костюка – Н. Сопельник (публіцистика і мемуари), М. Цуканової – І. Гавриш (проза, драматургія, мемуари). В цілому відзначимо, що у цих дослідженнях переважають українські діячі ХХ ст. Європейську мемуарну літературу репрезентують дослідження спогадового спадку польської діячки Єви Фелінської, яка мала тісний зв'язок із громадським рухом на Волині в першій половині ХІХ ст. (В. Білявська – проблематика, ейдологія, генологія мемуаристики).

Що стосується більш широкого розгляду мемуарів як літературного феномену в історико-літературному та культурно-історичному контекстах, частина досліджень присвячена українській мемуаристиці загалом, без

прив'язки до конкретного автора (історико-культурологічний підхід). Серед таких робіт дослідження: Т. Гажи – літературна мемуаристика другої половини ХХ ст., Г. Маслюченко – українські художні мемуари 1990-х рр., О. Скнаріна – мемуарна та біографічна проза кінця ХХ ст., М. Федунь – галицька мемуаристика кінця ХІХ – початку ХХ ст., С. Сіверська – наративні особливості автобіографічної прози кінця ХХ – початку ХХІ ст. Європейська мемуарна традиція мпредставлена у дослідженні О. Деремедведь, присвяченому англійським письменницям-мандрівницям кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст (жанрові особливості).

У межах цієї групи варто окремо проаналізувати докторські дисертації [№ 3; 4; 7; 8], у яких мемуаристика розглядається у широкому історико-культурологічному підході з елементами жанрового осмислення. Українську мемуарну спадщину національно зорієнтованого характеру досліджувала В. Пустовіт («Українська письменницька мемуаристика ХІХ століття...» (2020)), яка на основі методу системного аналізу, біографічного та історико-генетичного визначила характер еволюції культурного феномену української мемуаристики у контексті націєтворчого дискурсу ХІХ ст. М. Федунь («Поетика західноукраїнської мемуаристики ...» (2013)) зосередила увагу на західноукраїнських мемуарах першої половини ХХ ст., аналізуючи їх культурно-історичні та змістові особливості (поетику) із застосуванням порівняльно-історичного, типологічного, структурно-системного, джерелознавчого, описового методів.

У порівняльному вимірі⁵ української, російської, білоруської та польської літератур табірну прозу ХХ ст. дослідила Н. Колошук («Табірна проза як літературний феномен ХХ століття...» (2007)). Авторка

⁵ Див.: Додаток 3 «Спеціальність 10.01.03 – зарубіжна література». Захищено 4 роботи (2007–2019 рр.). Дисертація Н. Колошук захищена за двома спеціальностями: 10.01.01 (українська література) та 10.01.03 (зарубіжна література).

проаналізувала становище табірної документалістики, міжкультурні зв'язки та взаємовпливи літератур сусідніх країн, використовуючи філологічно-описовий, історико-порівняльний, порівняльно-типологічний методи, а також елементи герменевтики, рецептивної естетики та постструктуралізму. Висвітлено можливості вивчення белетризованих текстів та неписьменницьких свідчень у різних жанрових модифікаціях.

Мемуарну літературу українсько-польського пограниччя в контексті риторики та комунікативної поетики як самодостатню художню підсистему польської та української літератури доби романтизму досліджував В. Єршов («Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму...» (2010)) із застосуванням герменевтичного, системного, культурологічного, цивілізаційного, біографічного та філологічного підходів. Проаналізовано специфіку жанрового, проблемного, соціального, просторового, гендерного та регіонального диференціювання правобережної мемуаристичної таксономії доби романтизму як повноцінної складової польської та української літератури.

У межах західноєвропейської та польської традиції праці В. Єршова та М. Федунь є значущими передусім у якості комплексних історико-культурних студій, зосереджених на специфіці мемуарної спадщини, її змістових домінантах та особливостях функціонування у відповідних культурно-історичних контекстах.

Значна частина робіт виконано у межах спеціальності 10.01.02 – російська література⁶, що визначило і їхню тематичну спрямованість на дослідження російської мемуаристики. Цей напрям представлено у дослідженнях І. Веріго – літературні мемуари 1920–1930-х рр., О. Клімчук – російська мемуарно-автобіографічна проза 1990–2000-х рр., О. Мишукова –

⁶ Див.: Додаток 2 «Спеціальність 10.01.02 – російська література». Захищено 11 робіт (1993–2008 рр.).

жанри декабристської мемуаристики, Т. Томіліної – російська воєнна мемуаристика першої третини ХІХ ст. Значна частина досліджень присвячена також окремим авторам мемуарних творів: А. Белому (Д. Бережна – художня автобіографічна проза першої третини ХХ ст.), І. Тургенєву (Я. Гринько – мемуарна творчість), В. Короленку та М. Горькому (Л. Дудюк – автобіографічна проза), П. Анненкову (Л. Мацапура – мемуаристика), Ф. Достоєвському (Л. Остапенко – щоденник письменника), А. Григор'єву (Н. Філяніна – автобіографічні елементи у творчості), О. Дружиніну (А. Кочетов – щоденник: типологія жанру, поетика, історико-літературний контекст). Тут спостерігаємо переважання інтересу до російських класиків та діячів радянського періоду. Роботи захищено у проміжку 2003–2008 рр.

Дисертаційні дослідження зі спеціальності 10.02.01 – українська мова⁷ додають інший, а саме лінгвістичний зріз, на відміну від попередніх блоків, де основна увага зосереджувалася на жанрово-типологічних (мемуари як жанр, класифікація), культурно-історичних (мемуари як культурний феномен, частина традиції, простір пам'яті), наративних і поетикальних підходах (риторика, комунікативна поетика, «література факту» тощо). У дослідженнях цього блоку мемуари стають об'єктом лінгвістичного аналізу, що здійснюється крізь призму ключових концептів: мовна картина світу автора, мовна особистість, стратегії суб'єктивізації та саморепрезентації, оцінність, експресивність, елементи ідіостилю.

Щодо основних методологічних підходів, то концепт мовної особистості лежить в основі дисертації Н. Хараман (мовний образ автора у «Щоденнику» О. Довженка); частково присутній і в роботі Л. Дейни (суб'єктивна оцінка, індивідуально-авторські смисли в щоденниковому дискурсі). В обох випадках мемуари розглядаються як простір мовної саморепрезентації автора. Концепт

⁷ Див.: Додаток 7 «Спеціальність 10.02.01 – українська мова». Захищено 4 роботи (2015–2020 рр.).

ідіостилю та стилістичного аналізу є центральним у дослідженні А. Вовка (експресивний синтаксис у системі ідіостилю О. Гончара на матеріалі «Щоденників») та А. Задорожної (стилістичний вимір мови мемуаристики шістдесятників). Автори простежують, як мова мемуарів функціонує в якості ключового сегменту індивідуального стилю письменника і як через мемуари можна реконструювати авторську мовну манеру.

Концепт оцінності, суб'єктивності та об'єктивності розглянуто в роботі Л. Дейни (суб'єктивна й об'єктивна оцінка в щоденниковому дискурсі), де щоденниковий дискурс аналізується як оцінний простір, у якому автор вибудовує власну позицію та інтерпретує події. Саме в цьому вимірі проявляються авторські стратегії інтерпретації подій і самоозначення, які визначають тональність і семантичну організацію щоденникового дискурсу.

Слід зазначити, що всі дослідники працювали не лише в межах власне лінгвістичного аналізу, а й у ширшому дискурсивному полі: від аналізу конкретного щоденникового дискурсу (Л. Дейна) до розгляду мемуарів як мовної концептосфери епохи (А. Задорожна – шістдесятники), де мемуари інтерпретуються не лише як індивідуальні тексти, а і як носії сукупності доміантних мовних концептів, характерних для певного історичного часу, що репрезентують його світоглядні, культурні та ідеологічні виміри.

Блок спеціальності 10.02.02 – російська мова⁸ також базується на тих самих лінгвістичних підходах, що й блок 10.02.01 – українська мова, проте зосереджує увагу на російськомовній/російській мемуаристиці. У цих дослідженнях мемуари аналізуються як об'єкт лінгвістичного дослідження крізь призму ключових концептів: мовна картина світу автора, мовна особистість, стратегії суб'єктивізації та саморепресентації, оцінність, експресивність, елементи ідіостилю. Зокрема, С. Заборовська розглядає

⁸ Див.: Додаток 8 «Спеціальність 10.02.02 – російська мова». Захищено 2 роботи (у 2002 та 2006 рр.).

особливості віртуального дискурсу комунікативного сегмента російськомовного Інтернету на прикладі порівняно нової форми комунікації у мережі – інтернет-щоденника. А. Приймак досліджує щоденникові тексти Л. Толстого, що дозволяє простежити еволюцію його світогляду та формування ідіостилю через щоденники, зокрема особливості лексико-семантичного, морфологічного та стилістичного оформлення, а також авторської оцінності подій. Дослідження мемуарних наративів (щоденників) спеціальності «російська мова» аналізуються крізь ті самі лінгвістичні концепти та підходи, що і спеціальності «українська мова», проте з акцентом на особливостях російської мови та стилістики (С. Заборовська), історико-літературних особливостей російської традиції (А. Приймак).

Аналіз дисертаційних досліджень з урахуванням спеціальності та часу їхнього захисту свідчить про те, що хронологічні межі філологічних досліджень охоплюють період з 1993 р. до середини 20-х рр. ХХІ ст., що пов'язано з кардинальними змінами у вітчизняній соціогуманітаристиці та активним поверненням і переосмисленням мемуарної спадщини. Перші захисти дисертацій, предметом яких стали мемуари у різнобарвній палітрі жанрів, зафіксовано за спеціальністю 10.01.01 «українська література» (1993 р.), що зумовлено, з одного боку, процесами переоцінки національного літературного канону, а з іншого – актуалізацією мемуарної літератури як джерела саморепрезентації та культурної пам'яті. У подальші роки спектр спеціальностей розширюється, однак домінування літературознавчого підходу зберігається.

Найбільш активний період захисту дисертацій, присвячених мемуарній проблематиці у філологічних науках, припадає на 2000-ті роки (приблизно 2001–2016 рр.). Саме в цей період зафіксовано найбільшу кількість робіт у спеціальностях 10.01.01 «українська література» та 10.01.02 «російська

література», що свідчить про стабільний науковий інтерес до мемуарів як складника літературного процесу, жанрової системи та форми авторської саморепрезентації. У цей час активізуються дослідження, пов'язані з поверненням заборонених імен, а також із загальною тенденцією гуманітарних наук до осмислення особистісного досвіду та пам'яті як повноцінних об'єктів літературознавчого аналізу.

Упродовж 2010–2020-х рр. спостерігається поступове зменшення кількості захистів, а також зміна дослідницьких акцентів. Мемуарна проблематика дедалі частіше інтегрується у ширші тематичні поля (автобіографізм, наратив ідентичності, дискурс пам'яті), втрачаючи статус самостійного об'єкта філологічного аналізу. При цьому зберігається кількісна перевага робіт за спеціальностями 10.01.01 та 10.01.02. З'являються лише поодинокі дослідженнями у галузі порівняльного літературознавства і теорії літератури, що засвідчує недостатню репрезентацію узагальнювальних, концептуально-методологічних підходів до мемуарів як жанрового й культурно-історичного феномену.

Висновки. У цілому аналіз дисертаційних досліджень у літературознавчому та мовознавчому дискурсах засвідчив існування кількох напрямів і методологічних підходів до вивчення мемуарів, що формуються залежно від спеціальностей і наукових традицій:

1. Порівняльно-літературознавчий і теоретико-літературний блоки (10.01.05 – порівняльне літературознавство; 10.01.06 – теорія літератури). Цей сегмент репрезентує теоретичний та порівняльний підхід, у межах якого мемуари розглядаються насамперед як жанровий, літературно-художній і культурно-історичний феномен. Основні методологічні засади включають: жанрово-типологічний аналіз (визначення жанру, його модифікацій, співвідношення факту й художності); наративний та поетикальний підходи

(структура оповіді, риторичні й комунікативні стратегії, поетика автобіографічного письма); порівняльний аналіз мемуарної традиції різних національних літератур (української, німецької); культурно-історичний підхід. У своїх дослідженнях науковці доходять висновку, що мемуари є не лише індивідуальною практикою письма, а й частиною історико-культурних епох, що впливає на трансформацію жанру та поетики, зміни концептуальних підходів до саморепрезентації та осмислення історичної епохи.

2. Блок досліджень за спеціальностями літератури за національними напрямками (10.01.01 – українська література; 10.01.02 – російська література⁹; 10.01.03 – зарубіжна література; 10.01.04 – література народів світу) характеризується акцентом на історико-літературному, культурологічному та біографічному підходах. Мемуари розглядаються як: джерело реконструкції літературного процесу певної доби; художня підсистема в межах конкретної національної традиції; інструмент осмислення історичних подій і соціальних трансформацій; форма взаємодії приватного досвіду з домінантним культурним дискурсом. У центрі уваги дослідників перебувають авторські ідентичності, соціокультурні контексти, типологія автобіографічного письма та роль мемуарів у формуванні культурної пам'яті. Мемуари постають як засіб документування травматичного досвіду (табірна проза, воєнні спогади) та як складова розвитку національної і світової літератури, її жанрової системи й історико-культурного середовища. Оскільки мемуарний наратив є міждисциплінарним явищем, такі дослідження майже завжди інтегрують історико-культурологічні, біографічні та філологічні методи. Для цих робіт характерні історико-літературний, жанровий, поетикальний і наратологічний підходи, що дозволяє аналізувати мемуари в широкому руслі літературного процесу та простежувати авторську стратегію саморепрезентації. Для цього

⁹ Після 2008 р. за цією спеціальністю захистів не було.

блоку особливо актуальним є біографічний підхід, який дозволяє реконструювати життєвий шлях автора, його особистісні трансформації, соціальні ролі й досвід, що безпосередньо визначає структуру та смислову організацію мемуарного тексту.

3. Сегмент мовознавчих спеціальностей (10.02.01 – українська мова; 10.02.02 – російська мова ¹⁰) демонструє лінгвістичний підхід, у межах якого мемуари постають об'єктом вивчення крізь ключові мовознавчі концепти: мовна особистість автора, мовна картина світу, стратегії саморепрезентації, суб'єктивізація, оцінність і модальність, експресивність та ідіостиль. Мемуари розглядаються як простір мовної саморепрезентації, оцінного дискурсу та індивідуального стилю, що водночас відображає культурні, світоглядні й ідеологічні виміри відповідної епохи.

Кількісно-хронологічний аналіз дисертацій з філологічних наук засвідчує, що найбільш інтенсивне звернення до мемуарної проблематики припадає на кінець 2000–2016-х рр., коли мемуари активно осмислюються у межах історико-літературного, жанрового та біографічного підходів. У подальші роки кількість спеціалізованих досліджень помітно зменшується, а сам мемуарний текст дедалі частіше розглядається як допоміжний матеріал для аналізу інших феноменів – автобіографізму, авторської саморепрезентації, наративних стратегій, дискурсу пам'яті. Показовим є те, що узагальнювальні теоретичні та порівняльні студії залишаються поодинокими: у спеціальності 10.01.05 (порівняльне літературознавство) зафіксовано лише одну дисертацію, а у межах теорії літератури мемуари досліджуються переважно фрагментарно (6 робіт), через окремі жанрові модифікації. Така ситуація свідчить про домінування емпірично-описових підходів над концептуально-методологічними, що

¹⁰ Після 2006 р. за цією спеціальністю захистів не було.

зумовлює потребу в комплексному осмисленні мемуарів як цілісного культурно-історичного й комунікативного явища.

Перспектива досліджень полягає у подальшому науковому вивченні мемуарів в історичному, культурологічному, педагогічному дискурсі та визначенні методологічних підходів.

Список використаних джерел та літератури

1. Автореферати дисертацій. Каталоги Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. [Електронний ресурс]. URL: <https://surl.li/tdwiog>.
2. Єловських У. Загальнотеоретичні питання вивчення мемуарів як історичного джерела: історіографія проблеми. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та практики*. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2006. № 13. С. 152–161. URL: <http://history.org.ua/JournALL/sid/13/2/10.pdf>
3. Єршов В. О. Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму: еволюція, проблематика, поетика: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 40 с.
4. Колошук Н. Г. Табірна проза як літературний феномен ХХ століття (на матеріалі української, російської, білоруської та польської літератур): автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.01, 10.01.03 / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2007. 40 с.
5. Любовець Н. І. Вивчення мемуарів як історичного та біографічного джерела: до історіографії проблеми. *Українська біографістика*. 2010. Вип. 7. С. 66–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubi_2010_7_5.
6. Любовець Н. І. Українська мемуарна традиція: еволюція у вимірах часу (ХІІ ст. – перша третина ХХ ст.): монографія. Київ: НБУВ, 2024. 504 с.
7. Пустовіт В. Ю. Українська письменницька мемуаристика ХІХ століття: націєтворчий дискурс: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 32 с.
8. Федунь М. Р. Поетика західноукраїнської мемуаристики першої половини ХХ століття: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.01.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. 42 с.

References

1. Avtoreferaty dysertatsii. Katalohy Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Abstracts of dissertations. Catalogues of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine]. Retrieved from <https://surl.li/tdwiog> [In Ukrainian].
2. Yelovskykh, U. (2006). Zahalnoteoretychni pytannia vuvchennia memuariv yak istorychnoho dzherela: istoriografiia problemy [General theoretical

issues of studying memoirs as a historical source: Historiography of the problem]. *Spetsialni istorychni dyscypliny: pytannia teorii ta praktyky*, 13, 152–161. URL: <http://history.org.ua/JournALL/sid/13/2/10.pdf> [In Ukrainian].

3. Yershov, V. O. (2010). Polska memuarystychna literatura Pravoberezhnoi Ukrainy doby romantyzmu: evoliutsiia, problematyka, poetyka [Polish memoir literature of Right-Bank Ukraine in the Romantic era: Evolution, issues, poetics]. (Doctoral dissertation). Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine [In Ukrainian].

4. Koloshuk, N. H. (2007). Tabirna proza yak literaturnyi fenomen XX stolittia (na materialakh ukrainskoi, rosiiskoi, bilorus'koi ta polskoi literatury) [Camp prose as a literary phenomenon of the 20th century (based on Ukrainian, Russian, Belarusian, and Polish literature)]. (Doctoral dissertation). Shevchenko Institute of Literature, NAS of Ukraine. Kyiv, Ukraine [In Ukrainian].

5. Liubovets, N. I. (2010). Vyvchennia memuariv yak istorychnoho ta biohrafichnoho dzherela: do istoriografii problemy [Studying memoirs as a historical and biographical source: On the historiography of the problem]. *Ukrainska biohrafistyka*, 7, 66–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubi_2010_7_5 [In Ukrainian].

6. Liubovets, N. I. (2024). Ukrainska memuarna tradytsiia: evoliutsiia u vymirakh chasu (XII st. – persha tretina XX st.) [Ukrainian memoir tradition: Evolution in the dimensions of time (12th century – first third of the 20th century)]. Kyiv, Ukraine: NBUV. URL: https://doi.org/10.15407/r_nbuv.0004936 [In Ukrainian].

7. Pustovit, V. Yu. (2010). Ukrainska pysmennytska memuarystyka XIX stolittia: natsietvorchyi dyskurs [Ukrainian literary memoirs of the 19th century: Nation-building discourse]. (Doctoral dissertation). Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, Ukraine [In Ukrainian].

8. Fedun, M. R. (2013). Poetyka zakhidnoukrainskoi memuarystyky pershoi polovyny XX stolittia [Poetics of Western Ukrainian memoirs of the first half of the 20th century]. (Doctoral dissertation). Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, Ukraine [In Ukrainian].

ДОДАТКИ ¹¹

Додаток 1 «Спеціальність 10.01.01 – Українська література»

1. Вельможко Я. Ю. Щоденники Олеся Гончара: проблематика, образ автора, стиль: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2015. 20 с.

¹¹ Усього захищено – 42 дисертації (докторських – 4; канд – 39). Одна дисертація (Н. Колошук) захищена за двома спеціальностями. Хронологічні рамки: 1993–2024 рр.

2. Видашенко Н. І. Щоденники О. Довженка та А. Любченка як феномен української мемуаристики ХХ століття (змістова парадигма і жанрова природа): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Нац. пед. ун–т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2014. 19 с.
3. Гавриш І. П. Творчість М. Цуканової (проза, драматургія, мемуари): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Харк. нац. ун–т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2007. 19 с.
4. Гажа Т. П. Українська літературна мемуаристика другої половини ХХ століття: становлення об'єктного і суб'єктного типів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Харк. нац. ун–т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2006. 19 с.
5. Заварзіна Є. В. «Щоденник» (1911–1925) Володимира Винниченка: авторська свідомість та літературний контекст : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Харк. нац. ун–т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2008. 19 с.
6. Ільків А. В. Жанр щоденника в українській літературі другої половини ХХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Прикарп. нац. ун–т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2008. 20 с.
7. Колошук Н. Г. Табірна проза як літературний феномен ХХ століття (на матеріалі української, російської, білоруської та польської літератур) : автореф. дис. ... д–ра філол. наук: 10.01.01, 10.01.03 / НАН України, Ін–т л–ри ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2007. 40 с.
8. Маслюченко Г. О. Художні мемуари та автобіографічна повість в українській літературі 90–х років ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Дніпропетр. нац. ун–т. Дніпропетровськ, 2004. 18 с.
9. Мишуков О. В. Жанры декабристской мемуаристики: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Харьковский гос. педагогический ин–т им. Г.Сковороды. Харків, 1993. 16 с.
10. Момот Н. М. Щоденник Т. Шевченка як творчо-психологічний та жанровий феномен : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Кіровогр. держ. пед. ун–т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2006. 20 с.
11. Пустовіт В. Ю. Українська письменницька мемуаристика ХІХ століття: націєтворчий дискурс : автореф. дис. ... д–ра філол. наук : 10.01.01 / Київ. нац. ун–т ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 32 с.
12. Родигіна В. Ю. Мемуаристика Докії Гуменної: інтерпретація української ідентичності в літературі та культурі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Черкас. нац. ун–т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2010. 16 с.
13. Сопельник Н. В. Публіцистика та мемуаристика Г. Костюка: ідейні орієнтири та проблеми поетики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Харк. нац. ун–т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2008. 20 с.
14. Федунь М. Р. Поетика західноукраїнської мемуаристики першої половини ХХ століття : автореф. дис. ... д–ра філол. наук : 10.01.01 / Київ. нац. ун–т ім. Т. Шевченка. Київ, 2013. 42 с.
15. Федунь М. Р. Українська мемуаристика в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ століття: жанрово-стильові особливості : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Прикарпат. ун–т ім. В. Стефаника. Івано–Франківськ, 2001. 19 с.

Додаток 2 «Спеціальність 10.01.02 – російська література»

1. Бережна Д. І. «Котик Летаєв» та «Крещений китаец» А. Белого в контексті російської художньої автобіографічної прози першої третини ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Харк. нац. ун–т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2005. 19 с.
2. Веріго І. М. Літературні мемуари 20–30-х рр. ХХ століття. Принципи художньої організації матеріалу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Дніпропетр. нац. ун–т. Дніпропетровськ, 2003. 16 с.

3. Гринько Я. В. Мемуарна творчість І. С. Тургенєва : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Харк. нац. пед. ун–т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2008. 17 с.
4. Дудюк Л. П. Проблема становлення особистості в російській автобіографічній прозі початку ХХ століття (В. Короленко і М. Горький) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Херсон. держ. ун–т. Херсон, 2005. 18 с.
5. Клімчук О. В. Російська мемуарно-автобіографічна проза 1990–2000–х років: жанрова специфіка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Херсон. держ. ун–т. Херсон, 2008. 20 с.
6. Кочетов А. В. Щоденник О. В. Дружиніна: типологія жанру, поетика, історико-літературний контекст: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Херсон. держ. ун–т. Херсон, 2006. 20 с.
7. Мацапура Л. В. Мемуаристика П. В. Анненкова: жанрова своєрідність та літературний контекст : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Харк. нац. пед. ун–т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2007. 20 с.
8. Остапенко Л. М. «Щоденник письменника» Ф. М. Достоєвського в його художньому світі: пошуки пророчого слова : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / НАН України, Ін–т л–ри ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 1999. 20 с.
9. Таймазова Л. Л. Мемуарно-щоденникова проза М. Волошина: художня інтерпретація внутрішнього світу особистості: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Тавр. нац. ун–т ім. В. І. Вернадського. Сімферополь, 2006. 20 с.
10. Томіліна Т. Ю. Російська воєнна мемуаристика першої третини ХІХ ст : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Херсон. держ. ун–т. Херсон, 2004. 19 с.
11. Філянїна Н. М. Автобіографічний елемент у творчості А. О. Григор'єва: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.02 / Харк. нац. пед. ун–т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2005. 18 с.

Додаток 3 «Спеціальність 10.01.03 – зарубіжна література»

1. Білявська В. С. Мемуаристика Єви Фелінської: проблематика, ейдологія, генологія : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.03 / Київ. нац. ун–т ім. Т. Шевченка. Київ, 2016. 20 с.
2. Бондарчук О. М. Мемуаристика Т. Бобровського: проблематика, генологія, наративні стратегії: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.03 / Київ. нац. ун–т ім. Т. Шевченка. Київ, 2019. 20 с.
3. Єршов В. О. Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму: еволюція, проблематика, поетика: автореф. дис. ... д–ра філол. наук: 10.01.03 / Київ. нац. ун–т ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 40 с.
4. Колошук Н. Г. Табірна проза як літературний феномен ХХ століття (на матеріалі української, російської, білоруської та польської літератур): автореф. дис. ... д–ра філол. наук: 10.01.01, 10.01.03 / НАН України, Ін–т л–ри ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2007. 40 с.

Додаток 4 «Спеціальність 10.01.04 – література народів світу»

1. Деремедведь О. М. Жанрові особливості англійської жіночої літератури мандрів кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст. (на матеріалі творів про Крим): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.04 / Тавр. нац. ун–т ім. В. І. Вернадського. Сімферополь, 2008. 24 с.

Додаток 5 «Спеціальність 10.01.05 – порівняльне літературознавство»

1. Цяпа А. Г. Автобіографія як проєкція творця та національної літературно-культурної традиції (Улас Самчук, Еліас Канетті): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05 / Терноп. нац. пед. ун–т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2006. 20 с.

Додаток 6 «Спеціальність 10.01.06 – теорія літератури»

1. Барбукова І. С. Онлайновий щоденник як феномен віртуальної літератури: жанрова природа, поетика: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / Донец. нац. ун–т. Донецьк, 2012. 20 с.
2. Варикаша М. М. Гендерний дискурс у літературі NON–fiction (на матеріалі щоденників письменників першої половини ХХ століття): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / НАН України, Ін–т л–ри ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2009. 20 с.
3. Медоренко О. М. Автокоментар як жанр мемуарної літератури: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / Терноп. нац. пед. ун–т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2011. 20 с.
4. Сіверська С. Ф. Наративні особливості автобіографічної прози кінця ХХ – початку ХХІ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / Терноп. нац. пед. ун–т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2011. 20 с.
5. Скаріна О. Ю. Особистісне і документальне в мемуарній і біографічній прозі (на матеріалі української літератури кінця ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 / Терноп. нац. пед. ун–т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2007. 20 с.
6. Танчин К. Я. Щоденник як форма самовираження письменника: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 / Терноп. нац. пед. ун–т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2005. 20 с.

Додаток 7 «Спеціальність 10.02.01 – українська мова»

1. Вовк А. В. Експресивний синтаксис у системі ідіостилю письменника (на матеріалі «Щоденників» О. Гончара): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Терноп. акад. нар. госп–ва. Дніпро, 2020. 23 с.
2. Дейна Л. В. Суб'єктивна та об'єктивна оцінка в українському щоденниковому дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / ДВНЗ «Запоріж. нац. ун–т». Запоріжжя, 2016. 21 с.
3. Задорожна А. С. Мова мемуаристики шістдесятників: стилістичний та концептуальний виміри: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харків. нац. пед. ун–т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2016. 19 с.
4. Хараман Н. О. Мовний образ автора у «Щоденнику» О. Довженка: автореферат дис. ... канд. філолог. наук: 10.02.01 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 21 с.

Додаток 8 «Спеціальність 10.02.02 – російська мова»

1. Заборовська С. В. Особливості віртуального дискурсу в просторі Інтернет (на прикладі інтернет–щоденників): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Харк. нац. пед. ун–т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 19 с.
2. Приймак А. М. Структурно-стилістична та лексико-семантична організація щоденникових текстів Л. М. Толстого: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02 / Нац. пед. ун–т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2002. 20 с.

Стаття надійшла до редакції: 19.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку: 02.02.2026 р.

Стаття оприлюднена: 20.03.2026 р.